ەكونومىكا، قوعام سالاسندا‌عى ماماندار اڭگىمە ماجلىسىندە سويلەنگەن ٴسوز

(2020 ـ جىلى 8 ـ ايدىڭ 24 ـ كۈنى)

شي جينپينگ

بۇگىن ٴبىز ەكونومىكا، قوعام سالاسندا‌عى ماماندار‌دىڭ اڭگىمە ٴماجلىسىن اشىپ، كوپشىلىكتىڭ "14 ـ بەسجىلدىق" جوبانى جاساۋ تۇرالى پىكىرلەرى مەن ۇسىنىستارىن تىڭداپ وتىرمىز. بۇگىنگى اڭگىمە ماجلىسكە قاتىناسقاندار‌دىڭ ارا‌سندا ەكونومىستەر دە، سوتسيالوگتار دا بار. الگىندە ماماندار، وقىمىستىلار وتە جاقسى سويلەدى. كوپشىلىك ٴوز ماماندىق سالالارىن نەگىز ەتىپ، "14 ـ بەسجىلدىق" مەزگىلىندەگى داۋ ورتاسى، وي جەلىسى، مىندەتتەر، شارالار جونىندە وتە قۇندى پىكىرلەر مەن ۇسىنىستار ورتاعا قويدى، مۇنان ايرىقشا شابىت الدىم، ماجلىسكە قاتىناسقان باسقا ماماندار جازباشا ٴسوز تاپسىردى، قاتىستى جاقتار‌دىڭ زەرتتەۋىن، قابىلداۋىن سۇرايمىن. ەندى مەن ورتا، ۇزاق مەرزىمدىك ەكونومىكالىق، قوعامدىق داۋداعى ەلەۋلى ماسەلەلەردى دۇرىس تانۋ جانە يگەرۋ جونىندەگى پىكىرىمدى بايانداي‌مىن.

ورتا، ۇزاق مەرزىمدىك جوبا ارقىلى ەكونومىكالىق، قوعامدىق داۋعا جەتەكشىلىك ەتۋ ـــ پارتيامىزدىڭ ەل باسقارۋداعى ماڭىزدى تاسىلدەرىنىڭ ٴبىرى. 1953 ـ جىلدان باستاپ، ەلىمىز 13 بەسجىلدىق جوبا (جوسپار) جاساپ، اتقاردى، بۇلاردىڭ سەگىزى رەفورما جاساپ، ەسىك اشقاننان بەرى جاسالىپ اتقارىلىپ، ەكونومىكالىق، قوعامدىق داۋدى، جالپىلىق ەملەكەت قۇاتىنىڭ جوعارىلاۋىن، حالىق تۇرمىسىنىڭ جاقسارۋىن پارەمەندى ىلگەرىلەتىپ، دۇنيە جۇزىندە ىلۋدە ٴبىر كەزدەسەتىن ەكونومىكانىڭ جەدەل داۋ كەرەمەتىن جانە قوعامنىڭ ۇزاق ۋاقىت ورنىقتى بولۋ كەرەمەتىن جاراتتى. امالىات ورتا، ۇزاق مەرزىمدىك داۋ جوسپارى بازاردىڭ بايلىقتى جايعاستىرۋداعى شەشۋشى رولىن تولىق ساۋلەلەندىرىپ قانا قويماي، ۇكىمەتتىڭ رولىن دا اناعۇرلىم ويداعىداي ساۋلەلەندىرگەندىگىن دالەلدەپ وتىر.

"14 ـ بەسجىلدىق" مەزگىلى ـــ ەلىمىزدىڭ جاپىپاي دوڭگەلەك داۋلەتتى قوعام ورناتقان، ٴبىرىنشى 100 جىلدىق كۇرەس نىساناسى جۇزەگە اسىرعان سوڭ، قولايلى ساتتە العا ۇمتىلىپ، سوتسيالىستىك وسزامانداناعان ەمەلەكەتتى جالپى بەتتىك قۇرىپ شعۇدىڭ جاڭا ساپارىن باستاپ، ەكىنشى 100 جىلدىق كۇرەس نىساناعا قاراي جورىق جاسايتىن العاشقى 5 جىل، ەلىمىز جاڭا داۋ كەزەڭىنە ٴوتۋ الدىندا تۇر. ويلانىپ ىستەگەن ٴىس وڭىنا باسادى، ويلانباي ىستەگەن ٴىس ٴساتسىز بولادى. ٴبىز ۇزاق بولاشاقتى كوزدەپ، ۇلكەن اۋقىمدى يگەرىپ، اشىق كەڭەس الىپ، كوپ پاراساتىن ساۋلەلەندىرىپ، جاڭا احۋالدارىدى زەرتتەپ، جاڭا جوبا جاساۋىمىز كەرەك.

ٴبىرىنشى، جاڭا داۋ كەزەڭىندەگى جاڭا ورايلارعا، جاڭا سىن ـ سايىستارعا دىيالەكتيكالىق ويمەن قاراۋ. پارتيا 19 ـ قۇرىلتايىنان بەرى، مەن قازىر دۇنيە ٴجۇزى 100 جىلدا بولماعان ۇلكەن وزگەرىستى باستان كەشىرۋدە دەپ كوپ رەت اتاپ ٴوتتىم. كەزەكتە جاڭا تىپتى ايدارشا ۇيرۇس وكپە قابىنۋ ىندەتىنىڭ دۇنيە جۇزىنە جايپاي تارالۋى بۇل ۇلكەن وزگەرىستەگى قۇبىلۋدى جەدەلدەتىپ، قورعاماپازدىق، سىڭار جاقتىلىق كوتەرىلىپ، دۇنيە ٴجۇزى ەكونومىكاسى تۇرالاپ، الەمدىك كاسىپ سالاسى تىزبەگى، قامداۋ تىزبەگى ەكونومىكاعا جاتپايتىن فاكتورلار سالدارىنان سوققىعا ٴدوپ كەلدى، حالقارالىق ەكونومىكا، ەلىم ـ تەحنيكا، مادەنيەت، حاۋىپسىزدىك، ساياسي سياقتى جاعدايلاردىڭ بارلىعىندا تەرەڭ رەتتەۋلەر تۇىلىپ، دۇنيە ٴجۇزى اۋمالى ـ توكپەلى وزگەرىس مەزگىلىنە كىردى. بۇدان كەيىنگى ٴبىر مەزگىلدە ٴبىز كەرەعار داۋىلدارى مەن كەرەعار تولقىندارى اناعۇرلىم كوپ سىرتقى ورتاعا ٴدوپ كەلەمىز، ٴبىرسىپىرا جاڭا حاۋىپ ـ قاتەرلەر مەن سىن ـ سايىستارعا توتەپ بەرۋدىڭ دايىندىعىن، ٴسوز جوق، ويداعىداي ىستەۋىمىز كەرەك.

ەل ىشىندەگى داۋ ورتاسى دا تەرەڭ وزگەرىستەردى باستان كەشىرۋدە. ەلىمىز جوعارى ساپالى داۋ كەزەڭىنە ٴوتتى، قوعامنىڭ باستى قايشىلىعى حالقتىڭ كۇن سايىن ارتىپ وتىرعان تاماشا تۇرمىس قاجەتى مەن داۋدىڭ بىركەلكى بولماۋى، تولىق بولماۋى اراسىندا‌عى قايشىلىقتا وزگەردى، جان باسىندىق ىشكى ٴوندىرىستىڭ جالپى ٴونىم قۇنى 10 مىڭ دوللارعا جەتىپ، قالا ـ قالاشىقتانۋ مولشەرى 60%تەن، ورتا كىرىستىلەر شوعىرى 400 ميلليون ادامنان اسىپ، حالقتىڭ تاماشا تۇرمىسقا دەگەن تالابى ۇزدىكسىز جوعارىلادى. ەلىمىزدىڭ تۇزىمدىك ابزالدىلىعى كورنەكتى بولىپ، جونگە ساۋ تيىمدىلىگى جوعارىلاپ، ەكونومىكا ۇزاق مەرزىم جاقسارىپ، زاتتىق نەگىزىمىزدەم، ادام كۇشى بايلىعى مول، بازار ٴورىسى كەڭ، داۋ سەرپىمدىلىگى كۇشتى، قوعامدىق كەلەلى جاعداي ورنىقتى بولىپ، ۇزدىكسىز داۋ كوپتەگەن جاقتاردا‌عى باسىمدىقتار مەن شارت ـ جاعدايلارعا يە بولدى. سونىمەن بىرگە، ەلىمىز داۋىنىڭ ىشكى ىركەلكى بولماۋ، تولىق بولماۋ ماسەلەسى ٴالى دە كورنەكتى بولىپ، جاڭالىق اشۋ قابىلەتى جوعارى ساپالى داۋ تالابىنا ۇيلەسە المايي وتىر، اۋىل شارۋاشىلىعىنىڭ نەگىزى ٴالى بەكەم ەمەس، قالا مەن اۋىلداعى وڭىرلىك داۋ مەن تابىس ٴبولىس پارقى ٴبىرشاما زور، ەكولوگيالىق ورتانى قورعاۋدىڭ مىندەتى اۋىر، جولى ۇزاق، حالىق تۇرمىسىن قامتاماسىز ەتۋدە ولقىلىقتار ورىن تەبۋدە، قوعامدى جونگە سالۋدا ٴالى دە ٴالسىز بۇىندار بار.

جالپىلاي ايتقاندا، جاڭا داۋ كەزەڭىنە وتۋدە ەل ٴىشى ـ سىرتىنداعى ورتانىڭ تەرەڭ وزگەرىسى ٴبىرسىپىرا جاڭا ورايلار جاراتىپ قانا قويماي، ٴبىرتالاي جاڭا سىن ـ سايىستار دا الا كەلدى، داعدارىس پەن وراي قاتار ٴومىر ٴسۇرىپ وتىر، داعدارىس ىشىندە وراي بار، داعدارىستى ورايعا اينالدىرۋعا بولادى. ٴبىز ەل ٴىشى ـ سىرتىنداعى ۇلكەن اۋقىمدى دىيالەكتيكالىق تۇرعىدان تانۋىمىز جانە يگەرۋىمىز، جۇڭحۋا ۇلتىنىڭ ۇلى گۇلدەنۋىنىڭ ستراتەگيالىق جالپى جاعدايى مەن دۇنيە جۇزىندە 100 جىلدا بولماعان ۇلكەن وزگەرىستى ٴبىر تۇتاس جوسپارلاپ، ەلىمىز قوعامنداعى باستى قايشىلىقتىڭ داۋى، وزگەرۋى اكەلگەن جاڭا ەرەكشەلىكتەردى، جاڭا تالاپتاردى تەرەڭ تانىپ، شىنىرماۋ، كۇردەلى حالقارالىق ورتا اكەلگەن جاڭا قايشىلىقتاردى، جاڭا سىن ـ سايىستاردى تەرەڭ تانىپ، وراي تانىمى مەن حاۋىپ ـ قاتەر تانىمىن كۇشەيتىپ، وزگەرىستى ٴدال تانىپ، وزگەرىسكە عىلمي توتەپ بەرىپ، وزگەرىسكە ىرىقتىلىقپەن ۇمتىلىپ، داۋىلدى تولقىنعا قارسى باتىلدىقپەن جەلكەن كوتەرىپ، داعدارىستى ورايعا اينالدىرۋعا شەبەر بولىپ، اناعۇرلىم جوعارى ساپالى، اناعۇرلىم ٴونىمدى، اناعۇرلىم ٴادىل، اناعۇرلىم بايانىدى، اناعۇرلىم حاۋىپسىز داۋدى جۇزەگە اسىرۋعا قۇلشىنۋىمىز كەرەك.

ەكىنشى، حالىق شارۋاشىلىعى اينالەمىن ىركىلىسىزدەندىرۋدى نەگىز ەتىپ جاڭا داۋ ارناسىن قالىپتاستىرۋ. بىىل جىل باسىنان بەرى، مەن ەل ىشىندەگى ۇلكەن اينالىمدى نەگىزگى تۇلعا ەتەتىن، ەل ٴىشى مەن حالقارا سىندى قوس اينالىم ٴبىرىن ـ ٴبىرى جەبەيتىن جاڭا داۋ ارناسىن قالىپتاستىرۋدى ىلگەرىلەتۋ كەرەكتىگىن كوپ رەت اتاپ ٴوتتىم. بۇل جاڭا داۋ ارناسى ەلىمىزدىڭ داۋ كەزەڭىنىڭ، ورتاسىنىڭ، شارت ـ جاعدايىنىڭ وزگەرىسىنە نەگىزدەلە وتىرىپ ورتاعا قويىلىپ وتىر، ول ەلىمىزدىڭ حالقارالىق سەلبەستىك پەن باسەكەدەگى جاڭا باسىمدىقتارىن قايتا تۇلعالاۋدىڭ ستراتەگيالىق تاڭداۋى بولىپ تابىلادى. سوڭعى جىلدارى، سىرتقى ورتانىڭ جانە ەلىمىز داۋىنىڭ فاكتورلىق قاسيەتتەرىنىڭ وزگەرىسىنە مەڭزەس، بازار مەن بايلىقتىڭ ەكەۋى دە سىرتتا بولاتىن حالقارالىق ۇلكەن اينالىمنىڭ قوزعاۋشى قۇاتى ايتارلىقتاي السارەپ، ەلىمىز ىشكى سۇرانىسىنىڭ كومەسكى كۇشى ۇزدىكسىز ىسكە قوسىلىپ، ەل ىشىندەگى ۇلكەن اينالىمنىڭ ومىرشەڭدىك قۇاتى كۇن سايىن كۇشەيىپ، وبيەكتيۋ جاقتا ٴبىرى ازايسا، ەندى ٴبىرى كوبەيگەن اۋقىم جارىققا شىقتى. وسىنداي وبيەكتيۋ قۇبىلىس جونىندە نازاريا سالاسى كوپتەگەن تالقىلار جۇرگىزدى، بۇل جونىندە ۇزدىكسىز ىشكەرىلەي زەرتتەۋ جۇرگىزۋگە، سونداي ـ اق دۇرىس تۇسىنىك، دۇرىس تانىم ورتاعا قويۋعا بولادى.

2008 ـ جىلعى حالقارالىق فينانس داعدارىسىنان بەرى، ەلىمىز ەكونومىكاسى ەل ىشىندەگى ۇلكەن اينالىمدى نەگىزگى تۇلعا ەتۋگە قاراي ويىستى، اعىمداعى ۇنەمىلىك نىساندارىدىڭ وڭ بالانىستىڭ ىشكى ٴوندىرىستىڭ جالپى قۇنىمەن سالىستىرماسى 2007 ـ جىلداعى 9.9%تەن قازىر 1%كە جەتپەيتىن دەڭگەيگە دەيىن تومەندەپ، ىشكى سۇرانىستىڭ ەكونومىيكالىق ارتۋعا قوسقان ۇلەس مولشەرى 7 جىل بويى 100%تەن استى. الداعى ٴبىر مەزگىلدە ەل ٴىشى بازارىنىڭ حالىق شارۋاشىلىعى اينالىمنا جەتەكشى بولۋ ەرەكشەلىگى اناعۇرلىم كورنەكتى بولىپ، ەكونومىكالىق ارتۋداعى ىشكى سۇرانىستىڭ كومەسكى قۇاتى ۇزدىكسىز جارىققا شىعادى. ٴبىز قامداۋ جاعىنداعى قۇرىلىمدىق رەفورما سىندى ستراتەگيالىق باعدارعا تاباندى بولىپ، ىشكى سۇرانىستى كەڭەيتۋ سىندى ستراتەگيالىق تيانەقتى مىقتاپ ۇستاپ، ٴوندىرىستىڭ، ٴبولىستىڭ، اينالىمنىڭ، تۇتىنۋدىڭ ەل ٴىشى بازارىنا كوبىرەك سۇيەنۋىنە مۇمكىندىك جاساپ، قامداۋ جۇيەسىنىڭ ەل ٴىشى سۇرانىسىنا ۇيلەسۋىن جوعارىلاتىپ، سۇرانىس قامداۋدا‌عى جەتەكتەيتىن، قامداۋ سۇرانىس تۇىندىراتىن اناعۇرلىم جوعارى دەڭگەيدەگى اۋقىمدىق تەپە ـ تەڭدىك قالىپتاستىرۋىمىز كەرەك.

ارينە، جاڭا داۋ ارناسى استە توماعا ـ تۇيىق ەل ٴىشى اينالىمى ەمەس، قايتا سىرتقا ەسىك اشقان ەل ىشىندىك، حالقارالىق قوس اينالىم. ەلىمىزدىڭ داۋىنە ٴجۇزى ەكونومىكاسىندا‌عى ورنى ۇزدىكسىز جوعارىلاپ، داۋىنە ٴجۇزى ەكونومىيكاسىمەن بايلانىسى اناعۇرلىم تەعىز بولىپ، باسقا ەمەلەكەتتەرگە ازىرلەيتىن بازار ورايى دا اناعۇرلىم كەڭەيىپ، حالقارالىق تاۋاردى جانە فاكتوردى، بايلىقتى وزىنە تارتاتىن وراسان زور باۋراۋ ورىسىنە اينالادى.

ٴۇشىنشى، عىلىم ـ تەحنيكادا جاڭالىق اشۋ ارقىلى جاڭا داۋدىڭ قوزعاۋشى قۇاتىن تۇىندىراتۋ. جوعارى ساپالى داۋدى جۇزەگە اسىرۋدا، ٴسوز جوق، جاڭالىق اشۋدى قوزعاۋشى ەتۋگە سۇيەنەتىن ىشكى ماندىك ارتۋدى جۇزەگە اسىرۋ كەرەك. ٴبىز دەربەس جاڭالىق اشۋ قابىلەتىن زور كۇشپەن جوعارىلاتىپ، شەشۋشى، وزەكتى تەحنيكالاردان جەدەل قامال الۋىمىز كەرەك. بۇل ـــ ەلىمىز داۋدىڭ جالپى جاعدايىنا ساياتىن كەلەلى ماسەلە، سونداي ـ اق ەل ٴىشى ۇلكەن اينالىمىن قالىپتاستىرۋدى نەگىزگى تۇلعا ەتۋدىڭ تەتىگى.

ٴبىز ەلىمىز سوتسيالىستىك ٴتۇزىمىنىڭ كۇشتى شوعىرلاندىرىپ ٴىرى ىستەر تىندىراتىن كورنەكتى ابزالدىلىعىن تولىق ساۋلەلەندىرىپ، شەشۋشى، وزەكتى تەحنيكالاردان قامال الۋ شايقاسىن ويداعىداي جۇرگىزۋىمىز كەرەك. ەلىمىزدىڭ ايرىقشا كەڭ كولەمدى بازارىنا جانە كەمەلدى كاسىپ سالاسى جۇيەسىنە سۇيەنىپ، جاڭا تەحنيكالاردى شاپشاڭ، كەڭ كولەمدە قولدانۋعا جانە بۇىن جاڭالاپ، دارەجەسىن جوعارىلاتۋعا ٴتيىمدى دارا باسىمدىق قالىپتاستىرىپ، عىلىم ـ تەحنيكا جەتىستىكتەرىنىڭ رەال ىندىرگىش كۇشكە اينالۋىن جەدەلدەتىپ، كاسىپ سالاسى تىزبەگىنىڭ دەڭگەيىن ٴوسىرىپ، كاسىپ سالاسى تىزبەگىنىڭ حاۋىپسىزدىگىن قورعاۋىمىز كەرەك. كاسىپورىندار‌دىڭ تەحنيكالىق اشۋداعى نەگىزگى تۇلعالىق رولىن ساۋلەلەندىرىپ، كاسىپورىندارىدى جاڭالىق اشۋ فاكتورلارىن جيناقتايتىن، عىلىم ـ تەحنيكالىق جەتىستىكتەردى كادەگە جاراتاتىن جالىندى قوسىنعا اينالدىرىپ، عىلىم ـ تەحنيكا، وقۋ ـ اعارتۋ، كاسىپ سالاسى، فينانس تەعىز توعىسقان جاڭالىق اشۋ جۇيەسىن تۇلعالاۋىمىز كەرەك. نەگىزدىك زەرتتەۋ ـــ جاڭالىق اشۋدىڭ كۇش قايناري، ٴبىز ۇسىنىلمىدى ارتتىرىپ، ۇزاق ۋاقىت تاباندى بولۋعا جانە جۇرەكتىلىكپەن ىزدەنىس جاساۋعا ىنتالاندىرىپ، عىلىم ـ تەحنيكادا قۇاتتى ەل قۇرۋ ٴۇشىن مەعىز نەگىز قالاۋىمىز كەرەك. حالقارالىق بىرەگەي دارىندىلارىدى، عىلىمي زەرتتەۋ ۇجىمدارىن زور كۇشپەن باۋلىپ جانە ەنگىزىپ، عىلىمي زەرتتەۋ ورىنداري رەفورماسىنىڭ سەرپىنىن ارتتىرىپ، عىلىمي زەرتتەۋ قىزمەتكەرلەرىنىڭ بەلسەندىلىگىن بارىنشا جۇمىلدىرىپ، عىلىم ـ تەحنيكالىق ٴوندىرىلىم ونىمدىلىگىن جوعارىلاتۋىمىز كەرەك. ەسىك اشا وتىرىپ جاڭالىق اشۋعا تاباندى بولىپ، حالقارالىق عىلىم ـ تەحنيكالىق اۋىس ـ كۇيىستى، سەلبەستىكتى كۇشەيتۋىمىز كەرەك.

ٴتورتىنشى، رەفورمانى تەرەڭدەتۋ ارقىلى جاڭا داۋ ومىرشەڭدىگىن قاۋلاتۋ. رەفورما ـــ قوعامدىق ىندىرگىش كۇشتەردى ازات ەتۋدىڭ جانە دامىتۋدىڭ تەگى، ەملەكەتتىڭ داۋىن ىلگەرىلەتۋدىڭ ٴتۇبىرلى قوزعاۋشى كۇشى. ەلىمىزدىڭ رەفورما جاساعاننا 40 نەشە جىل بولدى، كۇللى الەم جاپىپاي مويىندا‌عان ۇلى جەتىستىكتەرگە قول جەتكىزدى. قوعام ۇزدىكسىز دامىپ، قوعامدىق قاتىناستار مەن قوعامدىق قيمىلدارىدى رەتتەيتىن ٴتۇزىلىس ـ مەحانيزمدەر دە وعان ىلەسە ۇزدىكسىز كەمەلدەنگەندە عانا، قوعامدىق ىندىرگىش كۇشتەردى ازات ەتۋ مەن دامىتۋ تالابىنا ۇزدىكسىز سايكەسە الادى.

ەلىمىزدىڭ جاڭا داۋ كەزەڭىنە وتۋىنە بايلانىستى، رەفورما دا جاڭا مىندەتتەرگە ٴدوپ كەلەدى، ٴسوز جوق، اناعۇرلىم باتىلدىق، اناعۇرلىم كوپ شارا ارقىلى تەرەڭ قاباتتا‌عى تۇزىلىستىك، مەملەكەتتىك باسقارۋ جۇيەسىنىڭ ومىرشەڭدىگىن قاۋلاتۋ. رەفورما ـــ قوعامدىق ىندىرگىش كۇشتەردى ازات ەتۋدىڭ جانە دامىتۋدىڭ تەرەزەس